

PLOETEREN & PIONIEREN

nieuwe manieren
van kerk zijn

ISBN 978 90 33818 90 5
NUR 707
PLOETEREN EN PIONIEREN
© 2009 Ark Media,
Donauweg 4, 1043 AJ Amsterdam.
www.arkmedia.nl

Geschreven door: Martijn Vellekoop en Nico-Dirk van Loo
Vormgeving: Remco de Vries

De bijbelteksten in deze uitgave zijn ontleend aan *De Nieuwe Bijbelvertaling*,
© Nederlands Bijbelgenootschap 2004, tenzij anders vermeld.

Niets in deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zon-
der voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Martijn Vellekoop en Nico-Dirk van Loo

ark media

INHOUD

VOORWOORD	7
HOOFDSTUK 1: LEVEN IN HET WILD	11
HOOFDSTUK 2: EMERGING CHURCH	21
Gebedswinkel: uitgang uit het christenreservaat	39
HOOFDSTUK 3: HET KWETSBARE KONINKRIJK	49
Thugz Church: genade in een achterstandswijk	69
HOOFDSTUK 4: EEN ONBEGREPEN RADICAAL	83
Momentz: netwerk van verwondering	99
HOOFDSTUK 5: TOEN DE KERK VERDWEEN	111
Beth Tikwah: twijfelen dichtbij de natuur	123
HOOFDSTUK 6: NIEUWE MANIEREN VAN KERK ZIJN	137
Oase: kerk met creativiteit	155
HOOFDSTUK 7: HOOP IN DE PRAKTIJK	169

LEVEN IN HET WILD

Marty de zebra geniet van zijn leven, zijn vrienden en zijn eigen veilige plek in Central Park Zoo, de dierentuin van New York. Toch verandert één gebeurtenis zijn leven voorgoed. Uit een gat in de grond verschijnen opeens vier pinguïns, midden in zijn kooi. Als Marty vraagt wat de ze gaan doen, fluisteren de pinguïns: ‘Heb je ooit een pinguïn vrij rond zien lopen in New York? Natuurlijk niet! Wij horen hier niet. Het is niet natuurlijk, het is een grote krankzinnige samenzwering! Wij vertrekken naar de grote open vlakke van Antarctica. We gaan in het wild leven!’ Verbaasd zegt Marty: ‘In het wild? Kun je daar dan leven? Klinkt goed!’ Bij Marty is een nieuwe droom geboren. De vrienden van Marty (Alex de leeuw, Melvin de giraffe en Gloria het nijlpaard) hebben al snel door dat hij veranderd is. Marty is niet meer dezelfde. Na lang aandringen vertelt hij ze over zijn nieuwe droom. Zijn vrienden reageren volslagen verbijsterd: ‘Leven in het wild? Kan dat dan?’ Marty is vastberaden: ‘De pinguïns gaan ook, dus waarom ik niet?’ Alex helpt Marty op ironische toon uit zijn droom: ‘De pinguïns zijn psychotisch.’²

Zou het kunnen dat christenen in Nederland (en met hen de kerk) aan het begin van de 21ste eeuw op zoek zijn naar het echte leven? Is Jezus volgen en kerk zijn en niet veel meer dan wat we nu doen? Soms horen we verhalen die ons hart sneller doen kloppen, maar die verhalen lijken uit een andere wereld te komen. Onbereikbaar. En hoewel we dan even enthousiast zijn, leggen we het al snel weer naast ons neer. Zo slecht hebben we het toch niet? En zo anders hoeft het toch niet?

2 — Uit de animatiefilm *Madagascar* van DreamWorks (2005).

Dit boek is voor christenen die zich afvragen hoe christenen bedoeld zijn. We willen je inspireren door vijf praktijkverhalen én door je met andere ogen naar Jezus en zijn Koninkrijk te laten kijken.

Verhalen van pioniers

In dit boek lees je de persoonlijke verhalen van pioniers, waaronder Jan Wolsheimer. Hij was een topverkoper bij KPN, het bedrijf dat heel Nederland van televisie, internet en telefoon voorziet. Regelmatig zat hij aan tafel met de directies van andere internetbedrijven. Hij leefde in een wereld waar het succes vanaf straalde: mooie glimlachen, nette pakken, grote leaseauto's en verre vakanties. Toch bracht het hem niet wat hij zocht. Momenteel is Jan voorganger van een evangelische kerk in Woerden. Geen leaseauto, geen dik salaris, geen aura van succes. Wel schenkt hij elke week koffie in de Gebedswinkel in het centrum van Woerden. In een smal pandje tussen de Zeeman en de Multivlaai kan het winkelend publiek terecht voor gratis koffie, gratis internet en gratis gebed. In de praktijk komen er vooral mensen die problemen hebben of op zoek zijn naar 'iets hogers'. Het starten van de Gebedswinkel klinkt als een strategie om zieltjes te winnen, maar volgens Jan zorgt de winkel er vooral voor dat hijzelf en de mensen uit zijn kerk leren om van mensen te houden zoals Jezus dat deed, zonder ze direct met overtuigingen lastig te vallen en zonder eisen te stellen aan wat mensen doen of geloven.

Je leest in dit boek ook het verhaal van Daniel en Tanja de Wolf. Zij wonen in een achterstandswijk in Rotterdam. Vanuit het jongeren centrum waar Daniel werkte, is enkele jaren geleden onverwacht een kerk ontstaan. Buitenstaanders schrikken vaak enorm als ze horen met welke problemen de mensen uit deze kerk worstelen. Dat varieert van voodoo tot wapenbezit. Toch lukt het Daniel en Tanja om te bouwen aan een gemeenschap waar iets van het Koninkrijk van God tastbaar is.

Boele en Heleen Ytsma wonen niet in de stad, maar midden op het platteland. Dit echtpaar gaf in de jaren negentig vorm aan Beth Tikwah, een leefgemeenschap tussen de bossen en weilanden van Appelscha. Ze bouwden eigenhandig een kapel en gastenverblijven. Ze leefden van wat het land hen te eten gaf en ontvingen gasten die op zoek waren naar rust en bezinning, waaronder asielzoekers en gescheiden mannen. Tweemaal per dag baden ze in hun kapel, die het centrum van de leefgemeenschap vormde. Alles bij elkaar was het voor hen een droom die uitkwam; al hun idealen kwamen in deze leefgemeenschap bij elkaar. Toch bleek deze manier van leven een zware aanslag op hun gezinsleven en uiteindelijk verkochten ze Beth Tikwah. De jaren voor de verkoop raakte Boele veel van zijn geloofsovertuigingen kwijt en twijfelde aan alles wat hem lief was. Hij gelooft nu op een andere manier, maar heeft nog steeds passie voor Jezus. Boele en Heleen wonen nu in Siddeburen, waar Boele als pastor in een kerk werkt. En hij zoekt naar manieren om zijn kerk te vernieuwen en Siddeburen iets te laten ontdekken van Jezus en het Koninkrijk van God.

In dit boek lees je nog twee verhalen: van Steven en Ninet Vlaardingebroek in 's-Gravenzande en van Johan en Marlies ter Beek in Soest. Zij geven op weer andere manieren vorm aan kerk zijn. Daarover later meer.

Verbonden verhalen

Als je de verhalen leest zul je merken dat er pioniers aan het woord zijn: ondernemende mensen, vaak met grote dromen en veel energie. Ze proberen nieuwe dingen en verleggen grenzen. Je zult ontdekken hoe deze mensen worstelen met zichzelf, met hun geloof en met hun omgeving. En je maakt kennis met hun initiatieven; van de Gebedswinkel in het centrum van Woerden tot een leefgemeenschap in Appelscha.

De verhalen en initiatieven verschillen enorm. Deze mensen zijn het ook niet altijd met elkaar eens. En toch is er iets dat ze samenbindt. Ze hebben passie voor Jezus, passie voor mensen en passie voor de wereld. Als het gaat om hun passie voor de kerk ligt dat wat ingewikkelder: ze voelen zich enorm met de kerk verbonden, maar spreken er tegelijkertijd kritisch over.

Waarom bundelen we deze verhalen in één boek? Waarom verbinden we verhalen die zo verschillend zijn? Deze mensen herkennen iets in elkaar, omdat ze allemaal met daden van hoop iets tastbaar willen maken van het Koninkrijk van God. En omdat ze allemaal iets hebben met het label *emerging church*, al weet niemand precies wat dat betekent. Maar daarover meer in het volgende hoofdstuk.

Christelijke subcultuur

De verhalen van de pioniers in dit boek spelen zich af op de grens van de christelijke subcultuur. Subcultuur? Ja. Veel actieve christenen lijken in een apart stukje Nederland te leven. Een stukje Nederland met eigen woorden, eigen rituelen en eigen campings. Met eigen opleidingen, eigen omroepen, eigen politieke partijen, eigen kranten, eigen evenementen, eigen vrouwenbladen, eigen muziek, eigen kalenders, eigen kleding, eigen uitgevers, eigen reisorganisaties en eigen datingsites. En met eigen normen en waarden. Voor buitenstaanders is dat geheel van eigenaardigheden vaak truttig of onbegrijpelijk, maar binnen die subcultuur voelen veel christenen zich veilig.

Bedoeld of onbedoeld snappen we soms nauwelijks meer wat er buiten dat christelijke stukje Nederland écht speelt. Net als Marty de zebra in de animatiefilm Madagascar. Op het moment dat de dieren uit de film Madagascar daadwerkelijk in de jungle belanden, zijn ze verbaasd over wat ze aantreffen. Een groep kroonmaki's legt

aan Marty en zijn vrienden uit: 'Als er hier veel levende mensen waren, dan leefden we niet in het wild.' Alex de leeuw huivert bij de gedachte: 'Geen mensen? Wacht heel eventjes maffe haarballen. Je bedoelt wonen-in-een-modderhut en veeg-jezelf-af-met-bladeren-wild?' Leven buiten dat christelijke stukje Nederland levert soms confrontaties op met dingen die veel christenen niet comfortabel vinden. Rick Jansen is een pionier die woont en werkt in een achterstandswijk in Arnhem. Op zijn weblog schrijft hij:

*'We komen ze tegen, de tienermoedertjes van zestien met een kind. Gisteren nog een meisje van negentien met een dochter van drie. Dit is nu mijn wereld, een andere wereld dan waar ik ooit leefde. De verhalen doen me pijn, want het kan ook zo anders. En dit is nog maar het topje van de ijsberg. Maar toch, we moeten niet moraliseren. Onze taak is mee te leven, naast mensen te staan, samen met ze optrekken. Dan moet je niet aankomen met "maar dan wel eerst dit en dat veranderen". Nee, Jezus houdt van je zoals je nu bent. Met al dat zuipen, vechten, neuken en ongetwijfeld ook nog snuiven en slikken erbij.'*³

De pioniers in dit boek zijn allemaal opgegroeid binnen de christelijke subcultuur, vaak in een gereformeerde of evangelische variant daarvan. Vaak zochten de pioniers eerst binnen de gebaande wegen, maar als ze daar niet vonden wat ze zochten, ook erbuiten. Net als Marty de zebra kozen ze voor een risicovol leven. Dat is lastig, minder veilig en dingen gaan vaker fout, maar uiteindelijk is het een mooier leven. Ze wonen en werken voorbij de grens van die subcultuur: midden in het winkelcentrum of midden in een achterstandswijk. Dat zorgt voor onmogelijke spagaten en vraagt veel creativiteit.

3 — Bron: weblog van Rick Jansen, via <http://missionarnhem.blogspot.com>. De tekst is ingekort.

Er is helemaal niets op tegen als christenen anders zijn. Sterker nog, wat ons (ND en MV) betreft is dat zelfs de bedoeling. Maar als christenen al anders zijn, is dat dan op de manier die Jezus of Paulus bedoelde? Of hebben we voor onszelf een veilige subcultuur gecreëerd, die wel een beetje anders is, maar verder niet veel lijkt op wat Jezus en Paulus voor ogen hadden? Als christenen zijn we bedoeld om anders te zijn, maar dan niet om een veilige omgeving te creëren waarin we met gelijkgestemden slechts nog hoeven te discussiëren over de snelheid van de muziek of de hoeveelheid water bij het dopen.⁴ Als we anders zijn, dan is dat om buiten onze subcultuur met daden van hoop te laten zien wie Jezus is en welk Koninkrijk hij voor ogen heeft. En juist dat lijkt ons als christenen niet zo goed meer te lukken. Als christenen twijfelen we zelf al regelmatig of we goed bezig zijn, maar de meeste Nederlanders zijn sowieso al tot de conclusie gekomen dat het bezoek van kerkdiensten de moeite niet waard is.

Consequenties

Terug naar de film Madagascar. Als Marty de dierentuin verlaat, maakt hij een keuze die grote consequenties heeft. We zetten vier van deze consequenties op een rij:

1. Zelf de keuze maken

Als het van zijn vrienden had afgehangen, had Marty de dierentuin nooit verlaten: Alex de leeuw is te blij met zijn populariteit onder de bezoekers om überhaupt een ontsnapping te overwegen en Melvin de giraffe voelt zich goed bij alle medische zorg die hij krijgt. Marty moest zelf de keuze maken om de dierentuin te verlaten. Toen Marty vertrok, kwamen er wel een paar vrienden achter hem aan, maar veel dieren bleven in de dierentuin.

4 — Zie bijvoorbeeld: *De Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt en het verval van het narcisme van de kleine verschillen*. Durk Hak, Religie & Samenleving, jaargang 2, nr. 3 (2007) p. 199-214.

2. Tegenstand

Marty moet leren omgaan met de tegenstand van anderen. Hij krijgt te horen: ‘Dat hebben we nog nooit gedaan!’ En regelmatig moet hij angst overwinnen. ‘Is dat wel veilig?’ Soms valt Marty bewondering ten deel, maar minstens zo vaak wordt hij tegengewerkt en aan het twijfelen gebracht.

3. Ontdekken wie je bent

De dieren ontdekken in het wild wie ze zijn. Pas dan komt Alex de leeuw erachter dat hij nagels aan zijn klauwen heeft. En hij merkt dat zijn jachtinstinct soms onbedoeld de overhand krijgt over zijn vriendschap met Marty. Door een langdurig, pijnlijk en confronterend proces ontdekken de dieren wie ze echt zijn.

4. Onzeker

Om ogenschijnlijk onbegrijpelijke redenen kiest Marty voor een onzeker leven, terwijl het leven in de dierentuin comfortabel is: het eten wordt geserveerd, geen roofdieren achter elke boom, ongestoord slapen, medische verzorging. Typisch eigenlijk, dat een leven in het wild toch de moeite waard is.

Niet alleen de dieren uit de film ervaren de consequenties van hun keuze. Ook de pioniers zijn deze vier zaken tegengekomen toen ze ervoor kozen om buiten de gebaande paden te lopen en hun grenzen te verleggen. En als jij dat ook overweegt, moet je dit incalculeren.

Koninkrijk van God

Je bent nu al een paar keer de term ‘Koninkrijk van God’ tegen gekomen. Daarmee bedoelen we niet het hiernamaals of een theocratische overheid. Met het ‘Koninkrijk van God’ bedoelen we situaties waarin merkbaar is dat Jezus *the big boss* is. Liefde, zorg en vergevingsgezindheid bepalen dan de sfeer. Het Koninkrijk van God is de droom van onze Schepper. In hoofdstuk 3 en 4 gaan we daar uitgebreider op in.

Laat je uitdagen

Waarom zijn Jan, Boele, Heleen, Daniel, Tanja, Steven, Ninet, Johan en Marlies zo gek om buiten de gebaande wegen lopen? Waarom kiezen ze voor een leven dat minder veilig is? We hopen dat je dat bij het lezen van dit boek gaat ontdekken. Niet omdat we een sluitende theorie presenteren of hét nieuwe model om kerk te zijn, maar doordat je iets van de passie van deze mensen proeft en daardoor misschien met andere ogen naar Jezus en zijn Koninkrijk gaat kijken.

De initiatieven waarover je leest, zijn niet bedacht op een studeerkamer. Ze zijn niet het resultaat van eindeloos nadenken of een systematische analyse. Ze zijn ontstaan doordat met passie gewerkt werd en omdat mensen risico's namen. Deze initiatieven komen voort uit jarenlang worstelen en langdurig ploeteren. Daarom geven we je géén zakelijk overzicht van hoe een initiatief in elkaar steekt, hoeveel mensen erbij betrokken zijn en hoe het leiderschap functioneert. Veel liever geven we je een kijkje in iemands hart en iemands levensverhaal. Het beeld dat we je geven van de pioniers is onvolledig en soms ongepolijst, maar dat is minstens zo inspirerend als een systematische analyse. We hopen dat je je laat uitdagen om zelf met Jezus op pad te gaan, de wildernis in.

Na dit hoofdstuk kijken we eerst naar wat *emerging church* eigenlijk is. Daarna duiken we in het verhaal van Jan Wolsheimer en de Gebedswinkel in Woerden. Vervolgens zullen de inhoudelijke hoofdstukken en de praktijkverhalen elkaar afwisselen.

Dit boek is geen handboek voor kerkelijke veranderingen of het starten van een nieuw initiatief. We hopen vooral dat jouw liefde voor Jezus en zijn Koninkrijk groeit. Antoine de Saint-Exupéry wist dat treft te schetsen:

*Wanneer je een schip wilt bouwen,
leer mensen dan niet hoe je een budget regelt,
leer niet hoe je hout moet verzamelen en taken moet verdelen,
maar leer mensen verlangen naar de eindeloze zee.*

We hopen en bidden dat jouw verlangen naar de eindeloze zee gaat groeien.